

Doç.Dr. Nerin KÖSE
Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Halkbilimi ABD

KULA DÜĞÜN GELENEKLERİ

Ünlü halkbilim uzmanlarından Wolf'un da dediği gibi insan hayatında üç önemli aşama vardır: doğum, evlenme ve ölüm (Evliyaoğlu Baykurt, s:38). Dünyanın neresinde, hangi millet veya topluluktan olursa olsun bu böyle olagelmıştır. Özellikle "evlenme"yi bir nevi gösteri ve eğlenceye dönüştüren, kız ve oğlan tarafının ekonomik durumlarını ortaya koyan, yaşanan çevrenin bu konudaki gelenek ve göreneklerini gözler önüne seren düğün inanç ve pratikleri, milletlerin veya toplumların değer yargılarını, din ve ahlak anlayışlarını da sergilemesi bakımından ilginç bir aşama olarak karşımıza çıkmaktadır.

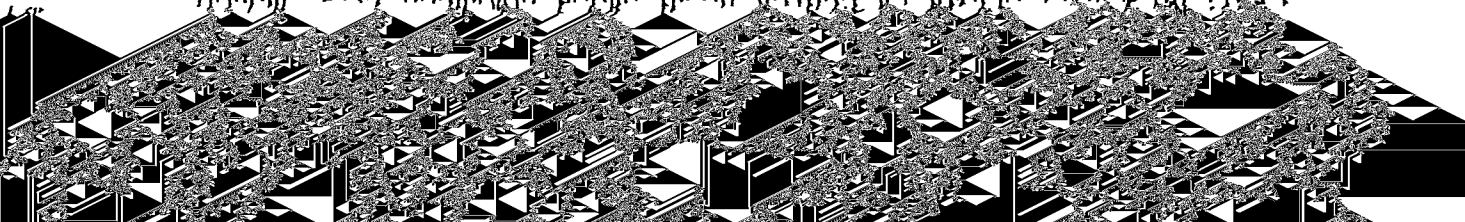
Bu durum, Kula için de söz konusu olup, ile defa sosyal sınıflaşmanın belirlediği dönemle birlikte ortaya çıktığı kabul edilen düğün gelenekleri (Gökalp, ss:304-308). Oğuz efsanelerinden de anlaşılacağı üzere hem bir divan tertibini ortaya çıkarmış; hem de hakanın çeşitli sebeplerle düzenlediği "toy"ların düğünler için de kurulmasına sebep olmuştur (Köprülü, ss:72-79). Böylece Türk milletinin dünden bugüne sahip olduğu zengin kültüründen önemli hususları da gözler önüne sermektedir. Bunları göz önüne alarak biz Kula'daki evlenme ve sünnet düğünü folklorunu sizlere sunarken yeri

geldikçe eski yurdumuzdaki uygulamalarla olan benzer ve farklılıkları dile getirecek; bu benzer ve farklı durumların sebeplerini, düğünün çeşitli alt aşamalarında da dile getireceğiz.

Söz: Bir yerde görüp kızı beğenme, akrabalık ilişkileri, sosyal statünün (para, mevki vb.) denkliği gibi sebeplerle kızı beğenen oğlan ya da oğlan tarafı, kız evine ailesini veya Türklerin eski yurdunda “aksakal” adı verilen toplumda sözü geçen, ağzı laf yapan ve bu konuda tecrübeli olan birini yollar. “Kıza söz kesme” sırasında lokum, çikolata, çiçek gibi hediyelerle gelen oğlan tarafına söz kahvesini gelin adayı yapıp ikram eder. Söz kesildiği sırada damat adayının kahvesi bazen, içine şeker yerine tuz konularak hazırlanır ve tuzlu kahve, hiçbir şey denilmeden içilmek zorundadır. Türklerin hayvan sürüleri güderek ve konar-göçer bir hayat yaşadıkları dönemde (Kaplan, ss:12-13) kız babasının en az bir yıl olmak üzere damat adayına hayvan güttürdüğü, beğenirse kızını verdiği bu sebeple “gütmek” fiilin “güdegü”ye ve zamanla “güvey”e dönüşmüş olduğu (İnan, ss:335-340) düşünülecek olursa bugün yerleşik düzende bu şekilde sınanıyor olduğunu, bir yerde kültür değişimini de gözler önüne sermektedir. Söz sırasında gelin adayına “söz yüzüğü” takılabildiğini; günümüz Orta Asya Türkleri’nde “beşik kuda”, “kadın-kursak kuda” adıyla bilinen “beşik kertmesi” adeti (Köse I, ss:31-33) nin 70-80 yıl öncesine kadar görüldüğünü, bugün yaşamadığını da belirtmeden geçmeyelim.

Nişan:

“Söz”den sonraki aşama “nişan” olup nişanın takılması, daha çok kız evi tarafından belirlenen bir tarihte olur. Genellikle oğlanın ailesiyle kızın ve annesi ya da yakınının bulunduğu bir alışveriş gününde gelin adayına “taki”dan başka elbise, döpiyes, ayakkabı, çanta, terlik, bir yatak takımı, çamaşır, sabahlık, çorap, patik, yazma, makyaj takımı ve elbette nişan elbisesi gibi hediyeler alınır. Nişan günü bu hediyeler, jelatin kağıtla kaplanmış tepsi veya sinilerle oğlan evinden bir grup eşliğinde kız evine getirilir. Kızın hediyeleri yerilir pişan yüzüğü ile takıları takıldıktan sonra

şerbet veya çay eşliğinde kek, pasta, kurabiye ikram edilir. Nişanda alınan hediyelerin, nişanın yapılacağı evin veya yerin, takıların kız evinin yaptığı ikramların tamamen iki tarafın ekonomik seviyelerine ve sosyal statülerine göre belirleneceği; bir yerde bu törenin, düğünün şeklinin ve giderinin de belirleyicisi olacağı ortadadır.

Nişan Arkası

Elbette kız evi, oğlan tarafından getirdiği bu hediyelerin altında kalmayacak; karşılığını verecektir. Nitekim çok fazla geçmeden (çünkü gecikme, darhat tarafına saygısızlık sayılır) “nişan arkası”nı yollayacaktır. Bu sefer kız tarafı genellikle damat adayının da bulunduğu ya da olmadığı bir

Kına Gecesi:

Geleneksel Kula düğünlerinde "kına oğlan evinin, kız evinde düzenlediği bir tören" niteliğindedir. Nitekim genellikle Cuma günü yapılması adet olan ve 2 gün süren düğünün ilk günü olan günde kına oğlan evinin

Aynı gece damat, kendi arkadaşlarıyla başka bir yerde, başka bir eğlence düzenleyecek, onun kınası da yakın bir arkadaşı ya da bir akrabası tarafından yakılacaktır.

Gelin Alma:

Bazı durumlarda Cumartesi günü özellikle oğlan evinde devam eden davul-zurna çalınması, oyunlar, tebrik için gelmeler, yeme-içme, Pazar günü yören ekibinin evliğinde gelinin alınması ile bir müddet kesilir. Gelin babası, ağabeyi ya da bir akrabası tarafından kırmızı kuşağını beline takılarak damada teslim edilir. Bu süre içinde damat, gelini arabada bekler.

Gelin arabası oğlan evinin önüne geldiğinde eğlence yeniden başlar. Oğlan tarafının tek tek ellerini öpen geline, takı takılır. Kazak düğünlerindeki "Betaşar" (Köse I, ss:19-22, Köse II, ss:24-27) hatırlatan bu durumdan sonra kalabalık dağılır.

Gerdek gecesi damadın, sağdıç ile yatsı namazına gitmesi ise Kula düğün geleneklerini Ege Bölgesi'nin pek çok yöresindeki uygulamalardan ayıran özelliklerden biri olarak karşımıza çıkar.

Hemen belirtmeliyiz ki, düğün sırasında kız, hem de oğlan evinde yemek yapılır ve tebriğe ya da düğün eğlencesine gelen herkese ikram edilir. Genellikle sokağın ya da mahallenin bir meydanına kurulan büyük kazanlarda etli nohut, pilav, keşkek, fasulye, gelin (ezogelin) çorbası ve tatlı, bu işte yetkili ve tecrübeli kişiler tarafından pişirilir. Kız ve oğlan tarafında nisen yemeklerin genellikle aynı olduğu etin temini için de mutlaka bir

da bilindiğini (Köse III, ss:123-130), daha çok oğlan tarafından geline takı takanlara ya da oğlanın yakınlarına verildiğini ve Manas'la evlenmek üzere koca evine gelen Kanıkey'in "sep" (çeyiz)inin bir bölümünü:

*Kırkınıza kırk tane kız
Getirdim ben Kanıkey,
Size kendim hediye ettim (Naskali, s:87)*

satırlarından da anlaşılacağı üzere Manas'ın kırk yiğidine getirdiği kırk tane güzel kız olduğunu da belirtmek istiyoruz.

Görüşme:

Düğünün ikinci günü gelin ve damat, kızın anne-babasına el öpmek için giderler. "Görüşme" adı verilen bu ziyaret sırasında çay, kek, kurabiye vb. ikram edilir.

Gelin Kaldırma, Gelin Kutlama:

Bu uygulama düğünden sonra yapılan üçüncü ve son adet olup "yeni evlilere oğlan tarafının bir ay süresince verdiği yemek"i ifade eder. İç Anadolu'da "düğünden önce kız evi oğlan evini davet eder, oğlan tarafının gelin adayını özlediklerini düşündüğü için; düğünden sonra da oğlan tarafı bu daveti yapar. Karşı tarafın "kızlarını göreceği geldiklerini düşünür" diye açıkladığı bu durum, mutlaka bir akşam yemeğidir ve "oğlak doldurma", "kapama", "güveç", "suböreği" gibi ağır yemeklerin ikram edilmesi adettendir.

Bize geleneksel bir Kula düğününün çeşitli aşamalarını seyrettirdikleri, görüntü almamıza izin verdikleri ve istediğimiz bilgileri verdikleri için Kulalı Karezli Mehmet (İpçi) ailesine özellikle de Kula Belediyesi'nin değerli çalışanlarına teşekkürlerimizi bildirdikten sonra sonuç ve öneri olarak diyebiliriz ki:

1. Kula, geleneksel kültür açısından diğer Ege Bölgesi beldelerine nazaran fazla değişime uğramamış; kendi kimliğini korumaya devam etmektedir.

2. Kula dğnlerindeki pek çok unsur, geçmişten günümüze bir kültür köprüsü oluşturmaktadır. Özellikle düğün sonrasındaki “gelin kutlama” aşamasında ikram edilen “oğlak dolması”nın, geleneksel Orta Asya Türk düğünlerinde söz kesme yemeği olarak bilindiğini; bu yemekle iki tarafın nişanlarının ilan edildiğini (Köse II, s:151) belirtmek istiyorum.

3. Kula düğünleri geleneksel ortamındaki gibi canlandırılarak yani

KAYNAKLAR

- EVLYAOĞLU, Sait - Şerif BAYKURT Türk Halkbilimi 1988. Ankara
- GÖKALP, Ziya Türk Medeniyeti Tarihi. 2 cilt, 4. Kitap
"Türk Ailesi" 1974, İstanbul: Türk Kültür
Yayını: 5-13.
- NASKALİ, Emine Gürsoy Wilhelm Radloff, Manas Destanı (Yayına
hazırlayan: Emine Gürsoy Naskali) 1995.
Ankara; Türksöy Yayınları no:1.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad Edebiyat Araştırmaları I 1988 (1966,1987),
İstanbul: Ötüken Yayınevi, Yayın No:186.
Kültür Serisi: 52.
- KAPLAN, Mehmet Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3.
Tıp Tahlilleri 1985, İstanbul: Dergah
Yayınları: 21/3 Türk Edebiyatı İnceleme:
3/3.
- İNAN, Abdülkadir Makaleler ve İncelemeler, 1968, Ankara:
TTK.
- KÖSE, Nerin I Kazakların Gelenek – Görenekleri ile
İnanç ve Pratikleri 2001. Ankara: Milli
Folklor Yayınları: 14, Folklor Dizisi: 4.
- KÖSE, Nerin II Kazak Düğünü 2000, Ankara: Milli Folklor
Yayınları: 13, Folklor Dizisi: 3.
- KÖSE, Nerin III Araştırmalar II 1997. Ankara: Milli Folklor
Yayınları: 10, Halk Edebiyatı Dizisi: 6.
- ÖGEL, Bahaeddin Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme
Çağları, 1988. İstanbul: Türk Dünyası
Araştırmaları Vakfı Yayınları No:46